

Çiftçilerin Bürokratik Bilgi ve Becerilerine Etki Eden Faktörler; Tokat İli Örneği[#]

Esen Oruç¹, Güngör Karakas^{2*}, Esra Duran¹

¹Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 60100 Tokat, Türkiye

²Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, 19030 Çorum, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

#Bu Makale Esra DURAN'ın 2016 yılında Yayınlanan Yüksek Lisans Tez verilerinin yeni bir analiz tekniği kullanılarak yeniden yorumlanmasıyla hazırlanmıştır.

Geliş 29 Eylül 2016

Kabul 02 Aralık 2016

Anahtar Kelimeler:

Çiftçi
Kırsal alan
Bürokratik beceri
Faktor analizi
Tokat

*Sorumlu Yazar:

E-mail: gungorkarakas@hitit.edu.tr

Ö Z E T

Bu çalışmanın amacı, kırsal alanda yaşayan üreticilerin bürokratik bilgi ve becerilerinin gelişmesini etkileyen bazı faktörlerin belirlenmesidir. Bu amaca ulaşmak için kırsal alanda yaşayan 110 çiftçi ile yüz yüze anket yapılmıştır. Anketler 2013 yılında Tokat ili merkez köylerinde gerçekleştirilmiştir. Bürokratik süreçler konusundaki bilgi ve becerilerinin gelişmesinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla, sırasıyla açılımlı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Yapılan açılımlı faktör analizi sonucunda 4 faktörlü ve 10 değişkenli bir yapı ortaya çıkmıştır. Toplam varyansın % 76,063'ünü açıklayan bu faktörler ve güvenilirlik katsayıları; Örgütlenme Eğilimi (0,803), Bürokratik İşlem Deneyimi (0,701), Desteklerden Yararlanma Yoğunluğu (0,900) ve Yakın Çevre İletişimi (0,601) olarak belirlenmiştir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre uyum endeks değerleri; GFİ: 0,938, CFİ: 0,934 ve NFİ: 0,913 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca elde edilen RMSEA ve CMİN/DF katsayılarının da uygun ve anlamlı olması elde edilen sonuçların teoriye uygun olduğuna işaret etmektedir. Elde edilen bu katsayıların istenen uyum indeks değerlerinin anlamlı olması sonuçların teoriye uygun olduğuna işaret etmektedir. Sonuç olarak Tokat ili kırsal alanda yaşayan çiftçilerin bürokratik bilgi ve becerilerinde etkili faktörler; tarımsal örgütlenmelerin içinde yer almak, kamu dairelerinde yapılan resmi işlem deneyimi, tarımsal desteklerden faydalanma girişimleri ve yakın çevre iletişimi olarak belirlenmiştir.

Turkish Journal Of Agriculture - Food Science And Technology, 5(3): 231-237, 2017

Factors Affecting Bureaucratic Information and Skills of Farmers; the Case of Tokat Province

ARTICLE INFO

Research Article

Received 29 September 2016

Accepted 02 December 2016

Keywords:

Farmer
Rural area
Bureaucratic skill
Factor analysis
Tokat

*Corresponding Author:

E-mail: gungorkarakas@hitit.edu.tr

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the factors that affect the development of bureaucratic knowledge and skills of farmers in rural areas. To achieve this aim, a questionnaire was administered face-to-face to 110 farmers. The survey was conducted in the central villages of Tokat Province in 2013. Exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis were used to determine the factors that affect the development of farmers' knowledge and skills regarding bureaucratic procedures. The exploratory factor analysis generated a structure with 4 factors and 10 variables. These factors which explained 76.063% of the total variance, and their reliability coefficients were determined as cooperation tendency (0.803), bureaucratic procedure experience (0.701), level of benefit from government support (0.900) and immediate environment communication (0.601). According to the results of the confirmatory factor analysis, the fit index values were 0.938 for GFI; 0.934 for CFI and 0.913 for NFI. The fact that the RMSEA and CMIN/DF coefficients were also consistent and significant indicates that the results fit the theory. The fact that the intended goodness-of-fit index values of these coefficients were significant also indicates that the results fit the theory. Thus, the factors that affect the bureaucratic knowledge and skills of farmers in the rural areas of Tokat Province were found to be: getting involved in agricultural organizations, the experience of performing formal procedures in public offices, attempts to benefit from agricultural support and immediate environment communication.

Giriş

Bürokrasi genel olarak; işbölümü, otorite hiyerarşisi, yazılı kurallar, yazışmaların ve faaliyetlerin dosyalanması, gayri şahsilik, disipline sokulmuş bir yapı ve resmîyete dayalı şekillerden oluşan bir örgüt biçimi olarak açıklanmaktadır (Tufan, 2009).

Devletin yürütme gücünün, fonksiyonlarının kamu bürokrasisi aracılığıyla yerine getirdiği bilinmektedir. Kamu bürokrasilerinin, bir ülkenin sağlıklı, verimli ve adil işlemesi gereken organlarının başında gelmesi beklendiği halde, birçok sorunu ve darboğazı bünyesinde bulundurduğu ifade edilmektedir. Kamu bürokrasilerindeki işlemsel sorunların, bürokrasiyle ilgili sorunların başında yer aldığı, halkın yakınmalarının genellikle bürokrasinin işlemsel yönü ile ilgili olduğu belirtilmektedir (Yılmaz ve Kılavuz, 2002).

Kamu bürokrasisi kırsal kalkınma sürecinin çok önemli bir unsurudur. Kırsal kalkınma sürecinde ne yapılacağı, ne zaman yapılacağı ve nasıl yapılacağı bürokratik kapasite tarafından belirlenmektedir (Eme ve ark., 2012). Kırsal alanda yaşayan çiftçilerin bürokratik kapasitesi politik sürece katılımlarını etkilemektedir ve bürokratik işlemler çoğunlukla kırsal alanda yaşayan üreticiler için sorun teşkil etmektedir. Örneğin Samsun'da yapılan bir çalışmada, bürokratik işlemlerin çok ve masraflı olması, örgütün amacına ulaşmasını engelleyen faktörler arasında sıralanmıştır (Aydoğan ve Yulafcı, 2013).

Tokat'ta yapılan bir çalışmada üreticiler bürokratik işlemlerin çokluğu nedeniyle sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir (Menek ve Kızılaslan, 2008). Manisa'da yapılan bir çalışmada üreticilerin %21'inin bürokratik işlemlerin fazla oluşu nedeniyle Doğrudan Gelir Desteği ödemelerinden yararlanmadığı belirlenmiştir (Gençler ve Artukoğlu, 2003). Ankara İlinde Coğrafi İşaret (Cİ) tescilli geleneksel ürünler Beypazarı Kuruşu ve Çubuk Turşusunda izlenebilirliğin araştırıldığı bir çalışmada, üreticiler bu ürünler için aldıkları ruhsat kapasitesini artırmak istediklerinde, bürokratik işlemler nedeniyle bu isteklerini gerçekleştiremediklerini belirtmişlerdir (Taşdan ve ark., 2014). Bakırcı'ya (2009) göre, Türkiye'nin kırsal kalkınma yatırımlarının verimli biçimde kullanılmasının önündeki önemli engellerden biri, geçmişten beri süregelen ve ağır işleyen idari yapıdır.

Bürokrasi ve kırsal kalkınma ilişkisi üzerinde Mizoram'da yapılan bir çalışmada, bir yandan resmi işlem süreçlerinin kaçınılmazlığı diğer yandan kırsalda yaşayan insanlar için bu işlemlerin karmaşıklığı, çeşitli güçlüklerle ve engellere neden olduğu anlatılmaktadır (Sinha, 2012). Eğri (2014) çalışmasında; Politika süreçlerinin farkında olmanın ve uyum sağlayabilmenin, sorun yaşamayı azaltıcı bir faktör olduğunu ve yeni düzenlemelerin getirmiş olduğu Çiftçi Kayıt Sistemine girme ve ekilen arazilerin tapu kayıtlarının tutulması gibi bürokratik işlemlerde, bilinçli çiftçinin daha az sorun yaşadığını belirtmektedir.

Arıcı 2007'de yaptığı çalışmasında, üreticilerin kredi temin ederken çeşitli bürokratik işlemlerle karşılaşmalarını ve kredi ihtiyacını zamanında ve yeter düzeyde karşılayamadıklarını belirtmiştir. Çalışmaya göre, üreticilerin neredeyse tamamı bürokratik işlemlerden ve sırada beklemekten rahatsızdır. Nijerya'da

çiftçilerin kullandığı kredilerin etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bir çalışmada, çiftçilerin resmi kaynaklardan krediye erişimlerinde söz konusu olan güçlüklerden birinin bürokratik darboğazlar olduğu belirtilmiştir (Ayegba ve Idoko, 2013). Yine diğer iki çalışmada, çiftçilerin kredi girişimlerinde güçlük yaşamaları; küçük ölçekli çiftçilerin bankadaki bürokratik işlemlerin karmaşıklığını anlamada yetersiz kalmaları ve bu işlemler sırasındaki yüksek maliyetlerle ilişkilendirilmektedir (Aagnet, 2004; Ojo, 2005).

Bilici 2007'de yaptığı çalışmada, teşviklerden yararlanma konusunda en önemli sorunun bürokrasi olduğunu, bu nedenle bürokratik işlemlerin mümkün olduğunca azaltılmasının ve bölge müteşebbisinin eğitime tabi tutularak bilgi ve birikiminin artırılmasının yararlı olacağını dile getirmiştir.

Boz ve Candemir (2007), Türkiye'de bürokrasinin özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında çok olması nedeniyle, birçok kuruluştaki yapılması gereken işlemlerin zamanında yapılamadığını ve devletin kaynaklarının israf edildiğini dile getirmişlerdir. Gül ve Tatlıdil (2012), hayvancılığın gelişimi açısından üreticilerin hayvan besleme ve bakım konularında gerekli bilgi birikimine sahip olmamalarını; eğitim ve yayım hizmetlerinin kamu tarafından tek yanlı olarak yürütülmesi, gerekli teknik donanım ve eleman yetersizliği gibi konuların yanı sıra bürokratik engellerle ilişkilendirmişlerdir. Özdemir ve arkadaşları çalışmalarında (2010), kooperatif hareketinin Türkiye ekonomisi açısından önemli bir çıkış noktası olduğunu ve bu hareketin gelişimi için bürokrasinin azaltılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Sıray ve arkadaşları (2012), tarımsal desteklemelerdeki bürokratik engelleri önemli faktörler arasında sıralamışlardır. Araştırma kapsamında görüşülen yayım elemanları, fındık üretiminde çiftçilere daha fazla yardımcı olabilmeleri için, kendileri tarafından yürütülen bürokratik işlemlerin azaltılmasını önermektedir. Bürokratik iş yüklerinin kamu yayım örgütlerinin çiftçi eğitim etkinliklerini yeterince etkin yapamamasına yol açtığı, Manisa İlinde yürütülen bir diğer çalışmada da ifade edilmektedir (Boyacı ve Yıldız, 2011).

Sağlam ve İnan (2014) çalışmalarında, tarımsal örgütlerin görev alanına giren konularda sağlıklı ve amaca uygun çalışmalar yapılabilmesi için devlet tarafından, karışık olmayan, kolay anlaşılabilir ve uygulanabilir mevzuatlar geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

İzmir'de yapılan bir çalışmada, üreticilere tarımsal üretim şirketi kurma konusunda karşılaşılabilecekleri zorluklar sorulmuş ve üreticilerin %66,67'si bürokrasinin çok olmasını zorluk olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Araştırmada varılan sonuçlara göre, üreticiler sermayelerini riske atarak diğer üreticilerle birlikte çalışmaktan korkmaktadırlar ve eğitim düzeyinin düşük olması ve bürokratik işlemlerin çokluğu da bu durumun nedenleri arasındadır (Durğan Dybeys ve Engindeniz, 2011).

Nijerya'da kırsal alanda söz konusu olan düşük okuryazarlık düzeyinin, devlet kurumlarında karşılaşılan bürokratik işlemlerle başa çıkmak için sınırlı bir yetenek anlamına geldiği ifade edilmiştir (Onyebinama, 2004). İğdir ilinde yapılan bir çalışmada üreticilerin %75'inin,

üye oldukları kooperatiflerin ilkelerini ve ana sözleşme metnini okumadıkları, örgütlenmenin nasıl ve hangi amaçla yapıldığını bilmedikleri belirlenmiştir (Karadaş ve ark., 2014).

Türkiye’de tarımsal örgütlenmeye yönelik mevzuatın karmaşık ve dağınık olması nedeniyle, sık sık faaliyetlerde aksamalar olduğu, ortak-kooperatif anlaşmazlıkları yaşandığı ifade edilmektedir (Tan ve Karaönder, 2013). Kocaeli Merkez İlçede un ve unlu ürünler sanayi üzerine yapılan bir araştırmada, işletme sahiplerinin devletten beklentileri sıralanmıştır. Bu sıralamada bürokratik işlemlerde kolaylık sağlanması ikinci sırada yer almıştır (Kızılaslan ve Köksal, 2013). Kırsal alan ve tarım sektörü üzerine gerçekleştirilen diğer birçok çalışmada da bürokratik işlemlerin engel teşkil eden ve zorlayıcı bir süreç olduğu ortaya konmaktadır (Akın, 2015; Anonymous, 2015; Mattas ve ark., 2010; Altundağ, 2008; Yılmaz ve ark., 2008; González ve Righ, 2005; Shagaida, 2005).

Yukarıda özetlenmeye çalışılan araştırmalara dayalı sonuçlar da göstermektedir ki, sistemlerin düzenli yürütülebilmesi açısından bir zorunluluk olan bürokratik işleyiş, onunla yüz yüze gelen bireyler için güçlü bir zorlayıcıdır. Bireyleri, yapılacak işlerden, girişimlerden, ilerlemelerden kimi zaman alıkoyan, vazgeçiren bir etkiye sahiptir. Eyleme geçme, aktif olma aşamasında, bu kararı gözden geçiren, belki durduran ya da durağanlaştıran bir faktördür. Kırsalda yaşayan ya da tarım sektöründe üretimde bulunan bireyler göz önüne alındığında ise, durumun daha da belirgin hale geleceği tahmin edilebilir. Çiftçinin günlük yaşamı ve üretim faaliyetleri bürokratik işlemlerle çok daha zor bütünleşebilmekte, kırsaldaki eğitim düzeyi bu ilişkiyi daha zorlu hale getirmektedir. Ortaya konmaya çalışılan bu güçlükler rağmen, bürokrasinin sorunlar oluşturduğu, kimi zaman engele dönüştüğü açıkça görülememektedir. Çeşitli araştırmalarda, bürokratik işlemlerin kırsal alan insanı için oluşturduğu sorunlara değinilmesine karşın, özellikle bu konuyu ele alan bağımsız araştırmalara rastlanmamaktadır. Oysa bürokratik işlemlerin kırsal alan insanı için ne anlama geldiğinin, onların bu işlemleri yürütmede ne ölçüde bilgi ve beceri sahibi olduklarının ve bu yönlerinin gelişmesinde hangi faktörlerin etkili olduğunun ortaya konması önemlidir.

Bu araştırmanın temel amacı, kırsal alanda yaşayan ve tarımsal üretim alanında faaliyet gösteren bireylerin, bürokratik işlemler konusundaki bilgi ve becerilerine etki eden faktörleri belirlemektir. Araştırma, Tokat İli Merkez İlçe köylerinde gerçekleştirilmiştir.

Materyal ve Metot

Araştırmanın ana materyalini Tokat İli Merkez ilçeye bağlı köylerde, gerçekleştirilen anket çalışmasından elde edilen birincil nitelikli veriler oluşturmaktadır. Anket çalışması 2013 yılında yapılmıştır. Anket çalışması verilerinin yanı sıra, konu üzerinde daha önce yapılmış araştırma sonuçlarına, konu ile ilgili çalışmalarda yer alan kuramsal bilgi ve değerlendirmelere araştırmada yer verilmiştir.

Anket çalışmasının ana veri kaynağını oluşturduğu araştırmada örnek hacmi belirlenmeye çalışılmıştır. Tokat İli Merkez İlçe köyleri olarak sınırlandırılan araştırma

bölgesindeki köy sayısı 108 olarak belirlenmiştir. Bu köylerin yüzde 20’si ile çalışılması uygun bulunmuştur. Belirlenen 20 köyde çiftçi kayıt sistemine kayıtlı toplam 1075 tarım işletmesi olduğu belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğünü saptamak için sistematik örnekleme yöntemlerinden, evrendeki birey sayısının bilindiği koşulda kullanılan aşağıdaki formülden yararlanılmıştır;

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$$

N = Evrendeki birey sayısı
n = Örnekleme alınacak birey sayısı
p = İncelenecek olayın olma olasılığı (0,5)
q = İncelenecek olayın olmama olasılığı (1-p)
t = Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer. Araştırmada 2,78 olarak alınmıştır.

d = Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen + sapma olarak simgelenmiştir. Araştırmada 0,1 olarak alınmıştır (Erkuş 2005). Yukarıdaki eşitlik kullanılarak örnek hacmi 110 olarak belirlenmiş, bu sayı belirlenen köylere işletme sayısı ile orantılı olarak dağıtılmıştır.

Anketlerin hazırlanması sırasında, üreticilerin tarımsal üretim faaliyetleri ve günlük yaşamları sırasında karşılaşmaları mümkün olan resmi işlemler gözden geçirilmiştir. Özellikle tarımsal üretimle ilgili resmi işleyiş içerisindeki tutum ve davranışları ölçmeyi amaçlayan soruların hazırlanması için, Tokat İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü uzmanlarıyla görüşülmüştür. Bu şekilde amaca uygun anket formları hazırlanmış ve bu çerçevede görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın amacına ulaşmak için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinin iki temel amacı; değişken sayısını azaltmak ve değişkenler arasındaki ilişkilerden yararlanarak bazı yeni yapılar ortaya çıkarmaktır (Erdoğan, 2003). Faktör analizlerinde örneklem yeterliliğini ve uygunluğunu test etmek için KMO ve Barlett testi kullanılmıştır (Hair ve ark., 2006; Tabachnick ve Fidell, 2001). KMO değeri 0,50 den büyük ve Barlett testinin olasılık değerinin 0,05 den küçük olması durumunda faktör analizleri yapılabilmektedir (Büyüköztürk, 2009; Durmuş ve ark., 2011).

Çalışmanın sonucunda belirlenen faktörlerin güvenilirliğini test etmek için Chronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Son olarak belirlenen faktörlerin uyum endeks değerlerine ne kadar uyum sağladığı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Literatürdeki doğrulayıcı faktör analizlerinde kullanılan uyum endeks göstergeleri; GFİ>0,900, CFİ>900 ve NFI>0,900 olarak alınmış ve değerlendirilmiştir. Ayrıca RMSEA ve CMİN/DF katsayıları da elde edilen sonuçların teoriye ne kadar uygun olduğunu ölçmemize yaradığı için yorumlanmıştır (McDonald ve Ho, 2002).

Araştırma Bulguları

Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerle ilgili genel bir profil oluşturmak amacıyla ortaya konan bazı temel kriterlere ilişkin bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1 Çiftçilere ilişkin bazı temel bulgular

	Frekans	Oran(%)	
Meslek	Yalnız çiftçilik	94	85,5
	İşçi	8	8,7
	Memur	5	4,3
	Esnaf	3	1,5
	Toplam	110	100,0
Eğitim Düzeyi	Okuryazar	3	2,7
	İlkokul	45	40,9
	Ortaokul	25	22,7
	Lise	28	25,5
	Yüksekokul	2	1,8
	Fakülte	7	6,4
	Toplam	110	100,0
İşletmelerde İnternet ve Bilgisayar Kullanımı	Hiç Kullanmıyorum	46	41,8
	Çok Az	7	6,4
	Bazen	32	29,1
	Sık Sık	17	15,5
	Sürekli	8	7,3
	Toplam	110	100,0
Tarımsal faaliyetler ilgili olarak internet ya da bilgisayar kullanımı	Hiç Kullanmıyorum	42	38,2
	Çok Az	12	10,9
	Bazen	48	43,6
	Sık Sık	6	5,5
	Sürekli	2	1,8
	Toplam	110	100,0
Üreticilerin bürokratik işleyletmem memnuniyet düzeyleri	Hiç Memnun Değil	23	20,9
	Memnun Değil	33	30,0
	Memnun	46	41,8
	Çok Memnun	2	1,8
	Fikri Yok	6	5,5
	Toplam	110	100

Görüşülen kişilerin ana gelir kaynağı çiftçiliktir. Çiftçiliği tek kazanç getirici faaliyet olarak yapanlar büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. %14,5 kadar bir oran, çiftçiliğin yanı sıra işçilik, memurluk ve esnaflık da yapmaktadır. Eğitim düzeyi ilkokul mezunları grubunda yoğunlaşmaktadır. Ortaokul ve lise mezunları birlikte alındığında, ilkokul mezunlarını aşmaktadır. Bu sonuç, farklı kırsal alanlarda daha önce yapılmış araştırma sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, araştırma alanındaki eğitim düzeyinin Türkiye kırsal alan genel yapısına benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte, ortaokul ve üzeri eğitim görmüş bireyler daha yüksek orandadır ve bu nedenle eğitim düzeyinin Türkiye kırsal alan geneline göre biraz daha yüksek olduğu ifade edilebilir (Bayav ve ark., 2016; Çukur, 2016; Gözener ve ark., 2016; Güngör ve ark., 2016; Kızılaslan ve ark., 2016; Küçükçongar ve ark., 2016; Oruç ve ark., 2016; Şahinli ve ark., 2016; Yavuz ve ark., 2016; Erdal ve Yavuz 2013).

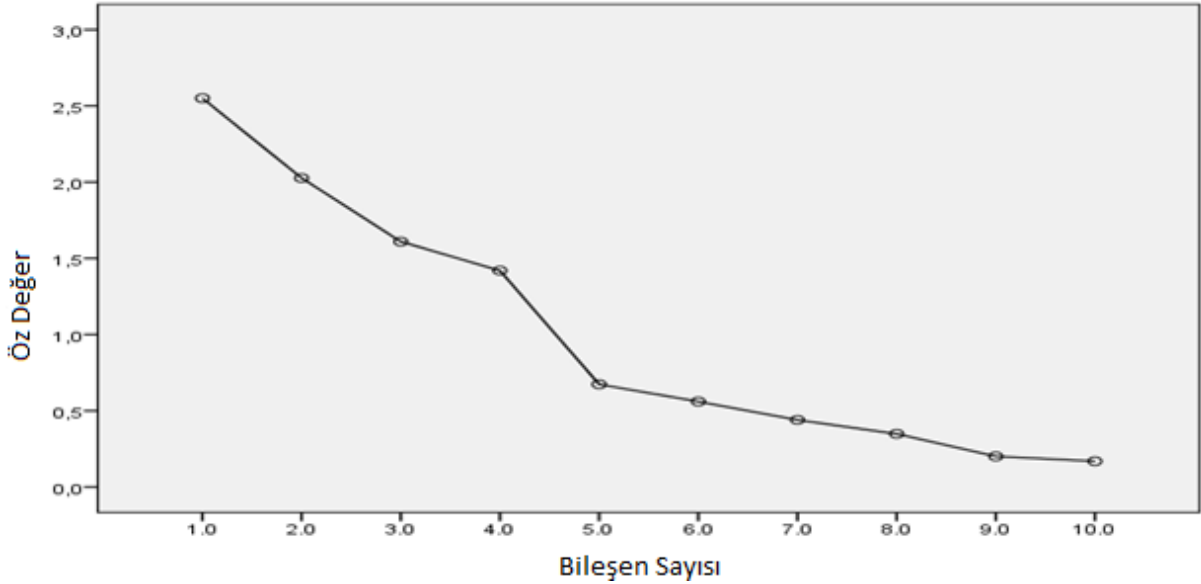
Çiftçilerin %41,8'i hiç internet kullanmamaktadır. İnterneti sık olarak kullananlar %15,5 bazen kullananlar %29,1 oranındadır. Sürekli ve çok aza kullananların oranı düşüktür. İşletmelerde internet kullanımının çok yoğun olduğu da çok az olduğu da söylenemez. Tarımsal faaliyetler için olduğunda kullanım oranı ve sıklığı değişmektedir. Bu amaçla internet kullanımında sıklığın

azaldığı görülmektedir. İşletmelerde çok yoğun bir internet kullanımı olduğu söylenemez. Ancak, çiftçilerin yarısından fazlası, daha çok ara sıra olmak üzere değişen sıklıklarda, internet kullanmaktadır.

Görüşülen çiftçilerin bürokratik işleyletmem ne ölçüde memnun olduklarına ilişkin sonuçlarda Tablo 2'de yer almaktadır. Sonuçlar, memnuniyetin yarı yarıya olduğunu göstermektedir. Çiftçilerin %50,9'u işleyletmem memnuniyet duymazken, %49,1'i az ya da çok memnun olduğunu belirtmiştir.

Faktör analizlerinde ilk basamak örneklem yeterliğinin test edilmesidir. Bu nedenle örneklem yeterliliğini test etmek için KMO ve Barlett testi yapılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2001). Yapılan KMO ve Barlett testi sonucunda KMO değeri 0,612 ve Barlett testi $P < 0,05$ olduğu için (Tablo 2) faktör analizi için örneklemin uygun olduğuna karar verilmiştir.

Faktör analizinin ikinci adımında tüm değişkenler temel bileşenler analizi ile incelenmiştir. Yapılan temel bileşenler analizi sonucu değerlendirilerek varyans skorları 0,50'den daha az olan değişkenler elenerek geriye kalan değişkenler faktör analizine tabi tutulmuştur. Bu değişkenler temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemi ile değerlendirilmiş ve özdeğeri 1,0 den büyük olan, dört faktörlü en uygun model elde edilmiştir (Grafik 1).

Grafik 1 Faktör ve ifadelerine ait yığın grafiği

Kırsal alanda yaşayan çiftçilerin bürokratik tutum ve davranışlarını belirlemek için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 4 faktör ve 10 değişkenli bir yapı belirlenmiştir. Nihayetinde, bu 4 faktör ve 10 değişkenli yapı toplam varyansın %76,063'ünü açıklamaktadır. Faktörlerin en yüksek özdeğere ve onların açıkladığı varyansın miktarına göre düzenlenmiştir.

Bu dört faktör 'Örgütlenme Eğilimi', 'Resmi İşlem Deneyimi', 'Desteklerden Yararlanma Yoğunluğu' ve 'Yakın Çevre İletişimi' olarak isimlendirilmiştir. Kırsal alanda yaşayan çiftçilerin bürokratik işlem becerisinde etkili olan birinci faktör Örgütlenme Eğilimidir. Bu faktör toplam varyansın %22,946'sını açıklamaktadır. Örgütlenme Eğilimi faktörünün alt bileşenleri ve faktör yükleri şu şekilde sıralanmıştır; kooperatife üye olma (0,916), kooperatif yönetiminde yer alma (0,840) ve sözleşmeli üreticilik yapma (0,813). Örgütlenme Eğilimi faktörünün Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0,830 olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Kırsal alanda yaşayan üreticilerin bürokratik işlemleri yürütme becerisinde etkili olan ikinci faktör Bürokratik İşlem Deneyimidir. Bu faktör toplam varyansın %19,680'ini açıklamaktadır. Bürokratik işlemlerle uğraşma yoğunluğu faktörünün alt bileşenleri ve faktör yükleri şu şekilde sıralanmıştır; tapu çıkarma işlemi (0,856), çiftçilik belgesi alma (0,800) ve kredi kullanma nedeniyle resmi işlemlerle karşılaşma (0,708). Bürokratik İşlem Deneyimi faktörünün Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0,701 olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Kırsal alanda yaşayan üreticilerin bürokratik süreçler sırasındaki becerisinde etkili olan üçüncü faktör Desteklerden Yararlanma işlemleridir. Bu faktör toplam varyansın %18,897'sini açıklamaktadır. Desteklerden yararlanma faktörünün alt bileşenleri ve faktör yükleri; Gübre desteğinden yararlanma (0,942) ve Mazot desteğinden yararlanma (0,941) şeklinde sıralanmıştır. Desteklerden Yararlanma Yoğunluğu faktörünün Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0,900 olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Üreticilerin bürokratik bilgi ve beceri düzeylerinde etkili olan dördüncü faktör Yakın Çevre İletişimidir. Bu faktör toplam varyansın %14,540'ını açıklamaktadır. Yakın Çevre İletişim faktörünün alt bileşenleri ve faktör yükleri; Komşu köyler ile iletişim (0,854) ve Ziraat Odası ile iletişim(0,827) şeklindedir. Yakın Çevre İletişim faktörünün Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0,601 olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Açımlayıcı faktör analizi ile belirlenen bu faktörlerin teoriye uygun olup olmadığını belirlemek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre uyum endeks değerleri; GFİ:0,938, CFİ:934 ve NFİ: 0,913 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca elde edilen RMSEA ve CMİN/DF katsayılarının da anlamlı ($P < 0,01$) olması elde edilen sonuçların teoriye uygun olduğuna işaret etmektedir (Tablo 3).

Tartışma ve Sonuç

Bürokratik işlemlerin çokluğu ve masraflı olması (Aydoğan ve Yulafçı, 2013; Menek, 2008; Gençler ve Artukoğlu, 2003) çiftçilerin bürokratik işlemlerde bilinçsiz olması (Eğri 2014; Karadaş ve ark. 2014), ağır işleyen idari yapı (Bakırcı 2009), mevzuatın karmaşık ve dağınık olması (Tan ve Karaönder, 2013) gibi pek çok etken tarım üreticilerin bürokratik başarısının önünde engel teşkil etmektedir. Bu nedenlerden dolayı kırsal alanda yaşayan ve tarımla uğraşan bireyler genellikle bürokratik işlemlerde zorlanmakta ve sıkıntı çekmektedir.

Zor olanı başarmak ilgi istek, azim, yetenek ve tecrübe gerektirmektedir. Sosyal hayatta sıkıntılı ve zor olan işlemlerden geçmeler genellikle daha dayanıklı ve başarılı olabilmektedirler. Bu çalışmada bürokratik işlem süreçlerini yürütmedeki başarıda etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmaya katılan üreticilerin kullandıkları ifadelerin analiz edilmesi ile gizli faktörler açık hale getirilmiştir. Tokat ilinde kırsal alanda yaşayan çiftçilerin bürokratik süreçler konusundaki bilgi ve becerilerinin gelişmesinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla, sırasıyla açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır.

Tablo 2 Kırsal alanda yaşayan çiftçilerin bürokratik süreçlerle ilgili bilgi ve becerisi

Faktörler ve Değişkenler	Faktör Yüklü	Öz değer	Açıklanan Varyans %	Cronbach's Alpha
Örgütlenme Eğilimi				
Kooperatife üye olma	0,916			
Kooperatif yönetiminde yer alma	0,840	25,504	22,946	0,830
Sözleşmeli üreticilik yapma	0,813			
Bürokratik İşlem Deneyimi				
Tapu çıkarma	0,856			
Çiftçilik belgesi alma	0,800	20,267	19,680	0,701
Kredi kullanma sırasında resmi işlemlerle uğraşma	0,708			
Desteklerden Yararlanma Yoğunluğu				
Gübre desteğinden yararlanma	0,942	16,097	18,897	0,900
Mazot desteğinden yararlanma	0,941			
Yakın Çevre İletişim				
Komşu köyler ile iletişim	0,854	14,195	14,540	0,601
Ziraat Odası ile iletişim	0,827			

Ekstraksiyon Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi. Döndürme Yöntemi: Varimax.

Tablo 3 Model uyum indeks değerleri

CMIN	DF	P	RMSEA	CMIN/DF	GFI	CFI	NFI
107,984	29	0,000	0,073	3,724	0,938	0,934	0,913

Uyum indeksleri : $05 < RMSEA < ,10$; $CMIN/DF < 5$; $0,90 < GFI < 0,95$; $0,90 < CFI < 0,97$; $0,90 < NFI < 0,95$; (Byrne, 1998; Kline, 1998 ;Hu, L., & Bentler, P. M. 1999).

Sonuç olarak Tokat ili kırsal alanda yaşayan çiftçilerin bürokratik becerilerinde etkili olan dört faktör belirlenmiştir. Bu faktörlerin başında 'Örgütlenme Eğilimi' faktörü gelmektedir. Çiftçilerin tarımsal örgütlenmeler içerisinde bulunmaları ve sözleşmeli üreticilik yapmaları sonucu üreticilerin bürokratik girişimlerinin yükseldiği görülmüştür. Bürokratik beceride önemli bulunan ikinci faktör 'Bürokratik İşlem Deneyimi' olarak belirlenmiştir. Çiftçilerin tapu çıkarma, çiftçilik belgesi alma ve kredi kullanma gibi resmi işlemlerle uğraşması nedeniyle, yazılı kurallar, yazışmaların ve faaliyetlerin dosyalanması gibi işlemleri sık yapması Çiftçilerin bürokratik bilgi ve becerilerine katkı sağlamaktadır.

Bürokratik beceride önemli bulunan üçüncü faktör 'Tarımsal Desteklerden Faydalanma Girişimleri' olarak belirlenmiştir. Tarım üreticilerinin, gübre ve mazot desteği gibi desteklerden faydalanma teşebbüsleri, onların bürokratik bilgi ve becerilerini artırmaktadır. Bürokratik beceride önemli bulunan dördüncü faktör 'Yakın Çevre İletişimi' olarak belirlenmiştir. Çiftçilerin Ziraat odaları, il/ilçe tarım, vergi dairesi, sosyal güvenlik kurumları komşu köyler gibi birimlerle iletişim içerisinde bulunmaları, üreticilerin bürokratik becerilerinin gelişmesinde önemli bulunmuştur.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse; örgütlenme eğilimi yüksek, bürokratik işlemler konusunda aktif, tarımsal desteklerden yararlanma konusunda daha girişken ve yakın çevre iletişimi güçlü olan Çiftçilerin bürokratik becerilerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

Agnet CO. 2004. Making Farm Credit Work for the Small Scale Farmers. Food and Fertilizer Technology Center Document Database. (www.agnet.org/library)

- Arıcı S. 2007. Türkiye'de Tarımın Finansmanında Ziraat Bankasının Rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tekirdağ.
- Akın O. 2015. Denizli İlinde Mevcut Tarımsal Durum ve Kırsal Kalkınmaya Bakış Açısının İncelenmesi. Tarım Ekonomisi Dergisi. 2015; 21(1): 17-26. http://journal.tarekoder.org/archive/2015/2015_01_03.pdf
- Altundağ H. 2008. AB Kırsal Kalkınma Politikasında LEADER Yaklaşımının Yeri ve Türkiye'de Uygulamaya Yönelik Yapılan Çalışmalar. T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Anonymous. 2015. Simplification of The CAP and Reduction in Red Tape and Bureaucracy for Farmers. Submission to EU Agriculture Commissioner. IFA. <http://www.ifa.ie>
- Ayegba O, Idoko D. 2013 An Impact Assessment of Agricultural Credit on Rural Farmers in Research Journal of Finance and Accounting. Vol.4, No.18. ISSN 2222-1697 (Paper) ISSN 2222-2847 (Online). www.iiste.org
- Bakırcı M. 2009. Avrupa Birliği Üyelik Öncesi Destek Fonu'nun (IPA) Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD), Türkiye'nin Durumu Ve Muhtemel Etkileri. Doğu Coğrafya Dergisi. ss.53-78.
- Bayav A, Bal T, Demirekin H. 2016. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Meyvecilik İşletmeleri Üzerine Etkileri: Isparta İli Eğirdir İlçesi Örneği. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Bildiriler Kitabı. Cilt:2. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt2.pdf>
- Bilici N. 2007. Erzurum Alt Bölgesindeki Kobi'lerin Mevcut Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Boyacı M, Yıldız Ö. 2011. What changed in public extension in the last decade? The Case of Manisa Province in Turkey. African Journal of Agricultural Research. Vol 6 (14): 3298-330
- Boz İ, Candemir S. 2007. Yayım Elemanları Gözüyle Kahramanmaraş'ta Tarımsal, Kurumsal Sorunlar ve Çözüm Önerileri. KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi. 10(1). <http://fmd.ksu.edu.tr/sayi/101/101.%2097-105.pdf>
- Büyükköztürk Ş. 2009. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi.

- Byrne BM. 1998. Structural Equation Modeling with LISREL, PRELIS and SIMPLIS: Basic Concepts, Applications and Programming. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Çukur T. 2016. Milas İlçesinde Süt Sığırcılığı Yapan Çiftçilerin Tarımda Kalma Eğilimlerinin Belirlenmesi. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler Kitabı. Cilt:2. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt2.pdf>
- Durmuş B, Yurtkoru ES, Çinko M. 2011. Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi. İstanbul: Beta Basım. Yayın No:2519. İşletme-Ekonomi Dizisi:506.
- Eme IO, Emeh IEJ. 2012. Bureaucracy and Rural Development; the Role of Public Administration in National Development: The Nigerian Perspective. Global Journal of Management and Business Research. Volume: 12, Issue: 4, Version: 1. Online ISSN: 2249-4588 & Print ISSN: 0975-5853. Pg: 18-40.
- Eğri T. 2014. 2000 Sonrası Türk Tarım Politikalarında Dönüşüm ve Çiftçi Algısı: Kırklareli Örneği. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:14 (1): 89-104.
- Erdal G, Yavuz H. 2013. Kırsal Kesimde Yoksulluk Algısı: Tokat İli Zile İlçesi Örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi 8: 40-47. <http://bilader.gop.edu.tr>
- Erkuş A. 2005. Bilimsel Araştırma Sarmalı. Seçkin Yayıncılık. 4. Baskı. Ankara.
- Durğan Dbays A, Engindeniz S. 2011. Tarımsal Üretimde Şirketleşme Üzerine Üretici Görüş ve Tutumları: İzmir Örneği. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 48 (3): 191-201, ISSN 1018 – 8851.
- Gençler F, Artukoğlu M. 2003. Türk tarımı açısından doğrudan gelir desteği sisteminin değerlendirilmesi: Akhisar ilçesi örneği. İzmir Ticaret Borsası Yayınları: 9. İzmir.
- González AA, Righ R. 2005. Smallholder Participation and Certification of Organic Farm Products in Mexico. Journal of Rural Studies., 21 (4): 449-460.
- Gözener B, Sayılı M, Emre M. 2016. Çiftçilerin Arazi Toplulaştırması Konusundaki Davranışlarının Belirlenmesi: Samsun İli Bafra İlçesi Örneği. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler Kitabı. Cilt: 1. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt1.pdf>
- Gül U, Tathdil H. 2012. Hayvancılığa Yönelik Yürütülen Yayım ve Eğitim Faaliyetlerinde Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliğinin Rolü. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi. 5 (2): 64-67.
- Güngör H, Saraçoğlu C, Güngör G. 2016. Türkiye’de Tohumluk Sektörü ve Ayçiçeği Üreticilerinin Tohumluk Satın alma Davranışlarının Analizi: Trakya Bölgesi Örneği. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler Kitabı. Cilt: 1. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt1.pdf>
- Hu L, Bentler PM. 1999. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. Structural Equation Modeling, 6, 1–55.
- Karadaş K, Şahin K, Ertürk E, Demir O. 2014. İğdir İli Tarım İşletmelerinde Örgütlenme Bilincinin Belirlenmesi. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Samsun.
- Kızılaslan H, Çiçek F, Çallı A. 2016. Küçükbaş Hayvancılık Yapan İşletmelerin Yayım Ve Danışmanlık Hizmetlerine Bakışları. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler Kitabı. Cilt:2. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt2.pdf>
- Kızılaslan H, Köksal F. 2013. Kocaeli Merkez İlçede Un ve Unlu Ürünler Sanayisinin Yapısal Özellikleri, Üretim ve Pazarlama Sorunları. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilimsel Araştırma Dergisi, 2: 41–59.
- Küçükongar M, Kan M, Özdemir F, Demirtaş MN, Öz MH, Ülke G. 2016. Konya İli Taşkent İlçesinde Kiraz Üreticilerinin Kiraz Üretimine ve Pazarlamasına Bakışı. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler Kitabı. Cilt: 1. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt1.pdf>
- Kline RB. 1998. Principal and Practice of Structural Equation Modeling. New York: The Guilford Press.
- Mattas K, Arfini F, Midmore P, Schmitz M, Surry Y. 2010. CAP's impacts on regional employment: a multimodeling cross country approach. OECD. Disaggregated Impacts of CAP reforms: proceedings of an OECD workshop Publishing.
- Menek M, Kızılaslan H. 2008. Doğrudan Gelir Desteğinin Üreticiler Üzerine Etkisi Tokat İli Merkez İlçe Örneği. GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi, 25(1): 53-62
- Ojo JAT. 2005. Central Banking and Financial Sector Management in Nigeria: an outsider view. In: Fakiyesi, O. O. and S. O. Akano (Eds). Issues in Money, Finance and Economic Management in Nigeria (Essays in Honour of Professor Obasanmi Olakankpo). pp.35 – 98
- Onyebinama UAU. 2004. Farm Business Management for Smallholder Farm Firms in Nigeria. Owerri Alphabet Nigeria Publishers, Nigeria.
- Oruç E, Gündüz O, Ergün A. 2016. Çiftçi Gözünde Tarımın Türkiye Ekonomisinde Yeri ve Önemi: Manisa İli Soma İlçesi Örneği. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler Kitabı. Cilt: 1. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt1.pdf>
- Özdemir G, Keskin G, Özudoğru H. 2010. Türkiye’de Ekonomik Krizlere Alternatif Bir Çözüm Önerisi: Tarımda Güçlü ve Etkin Üretici Örgütlenme Modeli. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi. Şanlıurfa. Cilt I.
- Sıray E, Duyar Ö, Özdemir F, Ertakin F. 2012. Batı Karadeniz Bölgesinde Fındık Yetiştiriciliğinde Eğitim ve Yayım Altyapı İhtiyacının Belirlenmesi. GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi. 29(2): 9-18.
- Sağlam U, İnan İH. 2014. Türkiye’de Tarımsal Üretici Örgütlenmesine Genel Bakış. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. 3-5 Eylül 2014. Samsun.
- Shagaida N. 2005. Agricultural Land Market In Russia: Living With Constraints. Comparative Economic Studies, 47(1): 127-140.
- Sinha H. 2012. Bureaucracy and Rural Development in Mizram. Concept Publishing Company Pvt. Ltd. ISBN- 13: 978-81-8069-830-9. New Delhi, India.
- Şahinli MA, Özçelik H, Güldal T. 2016. Toprak Analizi Sonucuna Göre Kullanılan Gübrenin Verime Etkisinin Belirlenmesi: Konya İlinde Buğday Yetiştiren Tarım İşletmeleri. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler Kitabı. Cilt: 1. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt1.pdf>
- Taşdan K, Albayrak M, Albayrak K. 2014. Coğrafi İşaret Tescilli Geleneksel Ürünlerde İzlenebilirlik: Ankara İli Örneği. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Samsun.
- Tan S, Karaönder İ. 2013. Türkiye’de Tarımsal Örgütlenme Politikalarının ve Mevzuatının İrdelenmesi: Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Örneği. ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi. 1(1): 87- 94
- Tufan C. 2009. Türkiye de serbest Bölgelerin Performansında Bürokrasinin Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetim Anabilim Dalı. İstanbul. <https://books.google.com.tr/>
- Yavuz H, Erdal G, Çallı A, Açıköz E. 2016. Kırsal Kesimde Yoksulluk Algısı: Yozgat İli Aydıncık İlçesi Örneği. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi. Bildiriler Kitabı. Cilt:2. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 25-27 Mayıs 2016. Isparta. <http://utek2016.sdu.edu.tr/Cilt2.pdf>
- Yılmaz H, Demircan V, Dernek Z. 2008. Türkiye Tarımında Doğrudan Gelir Desteği Uygulamaları (Isparta İli Üreticileri Açısından Bir Değerlendirme). Doğu Üniversitesi Dergisi. 9(2): 248-265. <http://oaji.net/articles/2016/670-1469606861.pdf>
- Yılmaz A, Kılavuz R. 2002. Türk Kamu Bürokrasisinin İşlemsel Sorunları Üzerine Notlar. C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Cilt 3, Sayı 2. <http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/archive>